

NIČITELIA MÝTOV

UPOZORNENIE! TÁTO SPRÁVA MÔŽE BYŤ ZNEPOKOJUJÚCA...

...ale vy ste čítali predsa ďalej. To isté sa deje v mnohých iniciatívach zameraných na prechádzanie trestnej činnosti, ktoré upozorňujú na možné dôsledky správania, či už ako páchatelov alebo obetí. Taktika založená na strachu je v rámci predchádzania trestnej činnosti skutočne bežná a predpokladá sa, že zvyšovanie povedomia o potenciálnych rizikách a škodách odradí ľudí od určitého správania.¹ Nie je to však vždy tak. V skutočnosti to môže byť dokonca kontraproduktívne. Nie je to hrozné?

STRAŠIŤ ĽUDÍ, ABY SA SPRÁVALI SPRÁVNE

Tieto programy majú rôzne podoby a formy, od konfrontačných návštev väzňov, cez vzdelávacie akcie a prístupy založené na faktoch až po programy využívajúce moderné technológie na rekonštrukciu zážitku zatknutia alebo trestu, ale myšlienka je rovnaká: konfrontovať ľudí s najhorším možným výsledkom, ak by spáchali trestný čin, a strach ich podnieti k tomu, aby dodržiavali zákon. Vyhrážanie sa druhým takýmito dôsledkami sa podľa nás môže obrátiť a následne môže vyvolať práve to správanie, ktorému chceme zabrániť.

OSVETA

Osvetové kampane sú v rámci iniciatív na predchádzanie trestnej činnosti bežné. Myšlienka je jednoduchá a ľahko realizovateľná, ale dokladovaná iba malými výstupmi. Taktika zastrašovania sa často používa v kombinácii s úsilím o zvýšenie informovanosti. Predpokladá sa, že zvýšenie porozumenia konkrétnemu problému a potenciálnym rizikám podnieti ľudí k žiaducemu správaniu. Zdá sa, že ide o riešenie rôznych problémov s kriminalitou. Informovanosť o rizikách sama o sebe však nie je účinným riešením.

Zaujíma vás, ako účinne predchádzať trestnej činnosti pomocou osvetu? Pozrite si tieto publikácie a urobte z nich súčasť širšieho, integrovaného prístupu.

> Súbor nástrojov ‚Prevenca viktimizácie maloletých v digitálnom veku: Osveta a zmena správania‘ <https://eucpn.org/toolbox15-victimisation>

> Ničiteľ mýtov: ‚Osveta predsa nikomu neublíži‘. <https://eucpn.org/mythbuster-awarenessraising>

Veźmeme si napríklad iniciatívu ‚Odstrašenie (Scared Straight)‘, ktorá je azda najznámejšou iniciatívou v oblasti predchádzania trestnej činnosti. Pôvodne ju navrhli americkí väzni, ktorí si odpýkávali doživotné tresty a chceli niečo vrátiť spoločnosti; a tak sa mladí ľudia vybrali na exkurziu do väznice. Cieľom bolo, aby si vyskúšali, ako by mohla vyzeráť ich budúcnosť, ak by si vybrali život zločinca. Zatiaľ čo ich sprevádzajú verbálne a dokonca aj fyzicky agresívni väzni a dozorcovia, nádejou je, že tieto deti sa vystrašia a privedú ich k žiaduceму správaniu: odstrašia ich.²

Aký je problém tohto spôsobu myslenia? Nefunguje. Aj keď na prvý pohľad môže fungovať a vyvolávať dojem, že tieto deti dostávajú skutočne potrebnú lekciu, ukázalo sa, že pôvodný program odstrašovania a jeho novšie a priateľnejšie stvárnenie sú neúčinné a dokonca škodlivejšie ako skutočné ničnerobenie.³ Plytvanie cennými zdrojmi, ktoré sa mohli využiť lepšie.⁴

Zasievanie strachu je, žiaľ, naďalej obľúbeným preventívnym mechanizmom v celej Európskej únii, v rôznych podobách a v iných oblastiach, ako je napríklad predchádzanie užívaniu drog.⁵ Napriek jasným dôkazom o opaku je všeobecne rozšírené presvedčenie, že hrozba vysokého trestu odradí ľudí od páchania trestnej činnosti. Ak nie je schopná zabrániť páchaniu trestnej činnosti, prečo má ešte stále podporu? Môžeme sa len dohadovať, pričom možné odpovede sú rôzne: potreba postupovať tvrdo proti kriminalite, potreba ukázať, že sa niečo robí alebo dokonca preto, že niektorí činitelia jednoducho investovali príliš veľa politického a/alebo ekonomického kapitálu na to, aby to zlyhalo.⁶

Etické by bolo vyhodnotiť tieto iniciatívy z hľadiska ich účinku, aby sa zabezpečilo, že verejné zdroje budú využité správne. Ak budú výsledky pozitívne, výborne! Ak sa ukážu ako negatívne a bude to potvrdené aj podľa kvalifikovaného odhadu, v takom prípade by sa mal vyvodiť správny záver, a to: projekt postupne ukončiť. Akýkoľvek iný postup je jednoducho nebezpečný a neetický: ide *de facto* o nekontrolované a potenciálne škodlivé experimenty na deťoch.⁷

ALE PREČO TO NEFUNGUJE? OPÄTOVNÉ PRESKÚMANIE ODSTRAŠENIA.

Argumentovať, že niečo nefunguje, je jedna vec a druhá je vysvetliť, prečo nám pomáha posunúť sa vpred k účinným prístupom. V princípe sa pozeráme na hlavný mechanizmus, ako sa tieto prístupy zameriavajú na prísnosť potenciálneho trestu a na to, aby deťom ukázali to najhoršie, čo by sa mohlo stať, ak spáchajú trestný čin: odstrašovanie.⁸

Odstrašovanie ako jeden z najstarších mechanizmov predchádzania trestnej činnosti, myšlienka, ktorá siaha až do obdobia osvietenských filozofov Beccaria a Benthama, funguje prostredníctvom hrozby trestu.⁹ Odstrašenie je pravdepodobne najdôležitejšou preventívnou funkciou systému trestného súdництва¹⁰, ale hrozba sankcie môže pochádzať aj z neformálnych zdrojov, ako sú rodičia, rovesníci alebo komunita.¹¹

Ak má odstrašenie fungovať, musí sa pomer nákladov a výnosov zmeniť v prospech želaného správania, t. j. správania, ktorým neporušujeme zákon. V tejto súvislosti sú tri podmienky: trest musí byť dostatočne prísny, ale stále primeraný, musí nasledovať dostatočne rýchlo po trestnom čine a musí existovať istota, že sankcia bude uložená. Tieto tri podmienky sa navzájom posilňujú, čo znamená, že prísny trest bude mať malý odstrašujúci účinok, ak sa bude uplatňovať len zriedka.¹²

Práve to bolo cieľom kritiky osvietenských filozofov. Tvrdili, že prístup ‚prísneho postupu proti trestným činom‘ je v podstate chybný, pretože prísnejšie tresty nevedú k preventívnemu účinku.¹³ Najnovší výskum potvrdzuje tieto rané argumenty a potvrdzuje, že istota, že bude nasledovať trest, je najúčinnnejším prvkom predchádzania kriminality. Navyše, keď sa pozrieme na to, ako táto istota trestu skutočne funguje a ako je vnímaná, vidíme, že je podmienená šancou na zadržanie. Inými slovami, zdá sa, že bezprostredné riziko chytenia je pre predchádzanie trestnej činnosti najdôležitejšie.¹⁴

Prečo teda nefunguje program odstrašovania a iné prístupy založené na strachu?

V danom kontexte je najdôležitejšie, že ide o mladých ľudí. Tí prirodzene ľahšie podliehajú riziku. Neurobiologický výskum ukázal, že riziko spracúvajú iným spôsobom ako racionálne uvažujúci dospelí. Okrem toho individuálne rozhodnutia nie sú pre mladých ľudí také dôležité ako sociálne a emocionálne podnety. Vo svojom veku vyhľadávajú bezprostredné utvrdenie sa o svojom konaní v rámci skupiny a o potvrdenie u rovesníkov. Ak majú títo rovesníci negatívny vplyv na ich správanie, akékoľvek racionálne posolstvo o tom, že ohrozujú svoju budúcnosť, ich nezasiahne.¹⁵ Preto sa tieto programy môžu obrátiť proti nim.¹⁶ Mohli by považovať za veľmi zaujímavé ísť proti radám rodičov, alebo ešte horšie, že to vyzerať, akoby išlo o normálne správanie týchto rovesníkov. Podobne sa ukázalo, že najmä kampane na predchádzanie drogovej trestnej činnosti majú škodlivé účinky, pretože ukazovanie, že to zjavne ‚robia všetci‘, môže v skutočnosti zvýšiť dojem, že aby mladí ľudia zapadli, mali by drogy užívať.¹⁷

ODSTRAŠOVANIE A PROTIARGUMENTY

„Funguje to tu“

Záleží na kontexte, ale aj na dobrom riadení. Hodnotenia sa síce zameriavajú prevažne na anglosaskú oblasť, ale tieto zistenia poskytujú dostatok dôvodov na opatrnosť. Každý európsky činiteľ, ktorý uvažuje o zavedení podobného prístupu, by mal poskytnúť aspoň pozitívne výsledky, aby vyvrátil tieto argumenty. Iný prístup je jednoducho nebezpečný a nezodpovedný. Autori systematického preskúmania stručne varovali: "Dovolili by ste lekárom, aby v prípade vášho dieťaťa použil liečbu s podobnými výsledkami?"¹⁸ Okrem toho sa mozog vyvíja rovnakým spôsobom aj za Atlantickým oceánom. Rizikové správanie je typické pre každého mladého človeka kdekoľvek.

„Náš program je viac vzdelávací a menej konfrontačný“

Existujú niektoré varianty programu odstrašovania, napríklad vo forme vzdelávacích exkurzií, bez často agresívnej konfrontácie s väzňami alebo vychladením, aby sa informácie dostali do správnej perspektívy. Tieto inovácie neriešia problém uvedených postupov, pretože sa naďalej zameriavajú na osvetu o závažnosti následkov a stále vyvolávajú u mladých ľudí opačné reakcie. Pôvodný systematický prieskum zahŕňal aj tieto menej konfrontačné programy, ale mali rovnaký efekt: žiadny.¹⁹

„Deťom a rodičom sa to páči“

Viacere programy, nielen prístupy odstrašovania, tvrdia, že sú účinné na základe spokojnosti cieľovej skupiny alebo zamestnancov.²⁰ To však o ich účinnosti vypovedá len málo. Takéto tvrdenia môžu obsahovať len spoľahlivé hodnotenia vplyvu.²¹

„Program bol aplikovaný v mnohých lokalitách.“

Argument podobný predchádzajúcemu, len tu sa účinnosť predpokladá na základe jeho rozšíreného uplatňovania.²² Opäť to nič nedokazuje o skutočnom vplyve.

Kontext môže byť iný, spôsob podania môže byť iný, deťom sa to môže páčiť, ... nech je aj inovačný, mechanizmus fungovania (alebo nefungovania) zostáva rovnaký. Cieľom je ovplyvniť správanie ľudí tak, že ich odradia ukážkou možných negatívnych dôsledkov spáchania trestného činu.

Ďalším aspektom je, ako sú potenciálne negatívne dôsledky komunikované cieľovej skupine a ako ich cieľová skupina vníma. Prihliadať sa musí predovšetkým na zdroj posolstva, pretože ak má byť úspešné, musí ísť o dôveryhodný zdroj.²³ Je pravdepodobné, že väzni nie sú najlepším príkladom na učenie správneho správania. Okrem nedôveryhodných a moralizujúcich zdrojov sú mladí ľudia konfrontovaní s najhoršími možnými dôsledkami alebo s prehánaním týchto dôsledkov, t. j. s prísnosťou trestu. Ako sme už uvádzali, ľudí odrádza skôr istota trestu než prísnosť. Nie všetky trestné činy a každé trestné stíhanie má za následok trest odňatia slobody alebo dokonca doživotný trest. Inými slovami, ak je desivé posolstvo vnímané ako nepravdepodobné a prehnané, nebude mať u cieľovej skupiny odozvu.²⁴

Dôvody, prečo odstrašovanie a podobné prístupy zlyhávajú, by sa nemali považovať za odporúčania opačného, teda správneho prístupu. Zabezpečenie doživotného trestu pre každého mladistvého páchatel'a nie je ani žiaduce, ani uskutočniteľné. Tieto zistenia nám však preukázali, že strašenie detí prísny trestom je v lepšom prípade neúčinné a v horšom škodlivé.²⁵ Napriek dobrým úmyslom odstrašenie nefunguje týmto spôsobom, a to ani pre túto cieľovú skupinu. Výskum však naznačuje niekoľko prístupov vychádzajúcich z odstrašovania, ktoré fungujú.

KEDY ODŠTRAŠOVANIE FUNGUJE?

Účinky odstrašenia nie sú rovnaké pre všetkých a nebudú fungovať rovnakým spôsobom v rámci celej populácie.²⁶ Odstrašovanie ovplyvní len tých, ktorí sú už náchylní alebo majú tendenciu spáchať trestný čin. Väčšina ľudí dodržiava zákon bez ohľadu na jeho odstrašujúcu silu. Preto sa dá tvrdiť, že odstrašenie je účinným prístupom len v rámci sekundárnej alebo terciárnej prevencie.²⁷

Inými slovami, je pravdepodobnejšie, že bude mať účinok, keď bude prístup cieleň. Ak skombinujeme tento cieleň prístup s chápaním, že odstrašenie pôsobí prevažne prostredníctvom istoty trestu, presnejšie istoty zadržania, vidíme, že ústavy pre výkon trestu a samotní väzni nie sú správnymi poslami dobrej myšlienky. Kľúčovými sprostredkovateľmi účinných odstrašujúcich prístupov sú polícia a policajné stratégie, ktoré vedú k veľkým a viditeľným zmenám v riziku zadržania.²⁸

Skôr ako budeme pokračovať v tejto argumentácii, je dôležité rozlišovať medzi odstrašením a znemožnením. Druhá z týchto funkcií je tiež funkciou systému trestného súdництва a konkrétne policajnej činnosti a zabraňuje páchatel'ovi opätovne spáchať trestný čin tým, že obmedzí jeho schopnosť spáchať ho. Zjednodušene povedané, hlavný rozdiel medzi odstrašením a znemožnením schopnosti teda spočíva v tom, že odstrašenie pôsobí na predchádzanie trestnej činnosti tým, že ovplyvňuje vnímané riziko chytenia páchatel'a pred udalosťou, zatiaľ čo znemožnenie páchania obmedzuje zločinca v tom, aby po chytení pokračoval vo svojej činnosti alebo páchal nové trestné činy. Znemožnenie bude mať účinky predchádzania trestnej činnosti, ale bude si vyžadovať vyššiu mieru zatýkania a väznenia a na udržanie tohto účinku si vyžiada značné zdroje.²⁹

Predchádzanie trestnej činnosti prostredníctvom odstrašenia, policajná kontrola problematických miest je najlepším príkladom toho, ako to funguje pri cieleňom prístupe. Policajné zdroje sa sústreďujú na takzvané 'hotspoty' problematické miesta trestnej činnosti: malé geografické oblasti s vysokou mierou kriminality.³⁰ Na základe preskúmania 65 štúdií dospel

Braga a kolektív (2019) k záveru, že tento prístup má malý, ale významný vplyv na trestnú činnosť. Okrem toho, nielenže existujú malé známky posunu, ale účinky sa dokonca s väčšou pravdepodobnosťou rozširia aj mimo cieľovej záujmovej oblasti. Sústredenie svojho úsilia a hliadok polícia zvyšuje riziko zadržania v danej oblasti a účinne odrádza od drogových trestných činov, trestných činov výtržníctva, trestných činov proti majetku a násilných trestných činov.³¹

Zistili sme, že účinky sú uvedené pri konkrétnych trestných činoch. Okrem cieľovej skupiny alebo geografickej lokality je dôležitým faktorom pre fungovanie odstrašujúceho účinku aj druh trestného činu. V prípade niektorých trestných činov má odstrašujúci účinok menší vplyv ako na iné. Emocionálne trestné činy, ako je napríklad *zločin z vášne*, pravdepodobne nebudú ovplyvnené, zatiaľ čo odstrašovanie zamerané na úmyselné trestné činy, napríklad majetkovú trestnú činnosť, má väčšiu šancu na úspech.³²

Ďalšia policajná stratégia, ktorá funguje na základe cieľného prístupu a zároveň zvyšuje pravdepodobnosť prichytenia, sa nazýva ‚cieľné odstrašovanie‘, známe aj ako ‚policajné riadenie‘.³³ Pripisujú sa jej pozitívne účinky, najmä ak je zameraná na násilie súvisiace s gangmi, ale aj na recidivistov a trhy s drogami na otvorenom priestranstve. Kľúčový prvok spočíva v priamom kontakte s cieľovou skupinou, uistení sa, že pozná dôsledky pokračujúceho páchania trestnej činnosti, a poskytovaní reálnych alternatív prostredníctvom sociálnych služieb.³⁴ Do širšieho prístupu sa zapájajú aj členovia komunity alebo rodiny, a to posilnením kolektívnej účinnosti a neformálnej kontroly tejto komunity, pričom sa zároveň odstraňujú niektoré ospravedlnenia, ktoré by páchatelia mohli používať na minimalizovanie svojej osobnej zodpovednosti. Pozorný čitateľ si môže všimnúť, že ‚osveta‘ je skutočne súčasťou tohto prístupu. Osveta sama o sebe má len malý účinok. Napriek tomu ak je cieľená, ako je to v tomto prípade, začlenená do holistického prístupu, dokazuje svoje opodstatnenie.³⁵

OPERÁCIA PRÍMERIE A POLICAJNÁ ČINNOSŤ ORIENTOVANÁ NA PROBLÉMY

Dôležitým faktorom úspechu cieľného odstrašovania je jeho prepojenie s policajnou činnosťou orientovanou na problémy. Tento spôsob práce kladie hlavný dôraz na správne posúdenie potrieb a problémov v danej oblasti s cieľom prispôsobiť reakciu miestnej realite.³⁶

Ukážkovým príkladom tohto prístupu je bostonská operácia prímerie na zníženie násillia páchaného gangmi strelnými zbraňami.³⁷ Spolu s cieľným presadzovaním práva voči obchodníkom so zbraňami sa polícia uistila, že členovia gangu vedia, aké dôsledky bude mať, ak budú pokračovať v násillí.³⁸ Sankcie boli oznámené a spolupráca s tamojšou prokuratúrou zabezpečila, že trestné stíhanie bolo dotiahnuté do konca. Keďže proti väčšine z nich už boli vznesené obvinenia z trestných činov, tieto boli odložené a možno aj zrušené za predpokladu, že všetci budú dodržiavať dohodnuté pravidlá. Ak by jeden jednotlivec prekročil hranicu, obvinenia by boli opätovne vznesené pre všetkých členov skupiny. Toto vytváralo v gangoch tlak, aby sa vyhýbali účasti na násilnej trestnej činnosti. Dá sa to dosiahnuť len dobre navrhnutými, na mieru šitými a preskúmanými posolstvami so správnou podpornou sieťou. Vziať jedného do tímu už nefungovalo, zmiešaný prístup cieľného odstrašovania áno: počet vražd mladých ľudí klesol o neveriteľných 63 % a útokov so zbraňou o 25 %.³⁹

ZÁVER

Odstrašovanie má nepochybne svoju hodnotu, ale len vtedy, ak sa používa správnym spôsobom. Odstrašovanie a iné postupy založené na strachu sa zameriavajú na prísnosť trestu a na to, aby deťom ukázali to najhoršie, čo sa môže stať, ak spáchajú trestný čin. Tieto postupy čelia kritike už len⁴⁰ z etických dôvodov, no zároveň sa u nich nepreukázal žiadny pozitívny účinok. Každý pracovník v oblasti predchádzania trestnej činnosti by si mal byť vedomý potenciálne negatívnych účinkov tohto typu programu a vyvodit' z nich závery.⁴¹ Naopak, účinné odstrašujúce prístupy existujú, ak sú zamerané na trestnú činnosť, cieľovú skupinu alebo geografické prostredie a ak sú zamerané na zvýšenie istoty trestu. Policajné stratégie s takýmto zameraním a s viditeľnými účinkami na riziko chytenia páchatela majú podľa spoľahlivých vedeckých dôkazov pozitívne účinky.

Endnotes

- 1 A. Petrosino, C. Turpin-Petrosino a J. O. Finckenauer, Well-Meaning Programs Can Have Harmful Effects! Lessons from Experiments of Programs Such as Scared Straight, *Crime & Delinquency* 46:3 (2000); European Crime Prevention Network, Awareness-Raising Never Hurts, Does It?, Mythbuster, Brusel: EUCPN, forthcoming.
- 2 A. Petrosino, C. Turpin-Petrosino, M. E. Hollis-Peel a J. G. Lavenberg, Scared Straight and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency: A Systematic Review, *Campbell Systematic Reviews* 9:1 (2013), <https://dx.doi.org/10.4073/csr.2013.5>.
- 3 Tamtiež.
- 4 Farrington a B. C. Welsh, The Science and Politics of Crime Prevention: Toward a New Crime Policy, v: D. P. Farrington a B. C. Welsh (Eds.), *The Oxford Handbook of Crime Prevention*, Oxford: Oxford University Press, 2012; Petrosino et al., Well-Meaning Programs Can Have Harmful Effects! Poučenie z experimentálnych programov ako bol program odstrašovania.
- 5 J. Esrick, R. G. Kagan, J. T. Carnevale et al., Can Scare Tactics and Fear-Based Messages Help Deter Substance Misuse: A Systematic Review of Recent (2005–2017) Research, *Drugs: Education, Prevention and Policy* 26:3 (2019), <https://dx.doi.org/10.1080/09687637.2018.1424115>; EMCDDA, Masmediálne kampane na prevenciu užívania drog u mladých ľudí, Lisabon, 2013, http://www.emcdda.europa.eu/publications/pods/mass-media-campaigns_en.
- 6 Petrosino et al., Scared Straight and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency: A Systematic Review; Petrosino et al., Well-Meaning Programs Can Have Harmful Effects! Lessons from Experiments of Programs Such as Scared Straight; Farrington a Welsh, The Science and Politics of Crime Prevention: Toward a New Crime Policy; European Society for Prevention Research, Position of the European Society for Prevention Research on Ineffective and Potentially Harmful Approaches in Substance Use Prevention, 2019, <http://euspr.org>; A. V. Papachristos, Too Big to Fail: The Science and Politics of Violence Prevention, *Criminology & Pub. Pol'y* 10 (2011); J. O. Finckenauer, "Scared Straight" and the Panacea Phenomenon: Discussion, *Annals of the New York Academy of Sciences* 347:1 (1980), <https://dx.doi.org/10.1111/j.1749-6632.1980.tb21271.x>.
- 7 Finckenauer, "Scared Straight" and the Panacea Phenomenon: Discussion; J. McCord, Cures That Harm: Unanticipated Outcomes of Crime Prevention Programs, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 587:1 (2003), <https://dx.doi.org/10.1177/0002716202250781>.
- 8 Petrosino et al., Scared Straight and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency: A Systematic Review; T. Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2016.
- 9 D. S. Nagin, Deterrence in the Twenty-First Century, *Crime and Justice* 42:1 (2013), <https://dx.doi.org/10.1086/670398>.
- 10 D. S. Nagin, Deterrence: A Review of the Evidence by a Criminologist for Economists, *Annual Review of Economics* 5:1 (2013); T. A. Loughran, R. Paternoster, and D. B. Weiss, Deterrence, in: A. R. Piquero (Ed.), *The Handbook of Criminological Theory*, Chichester, West Sussex: Wiley, 2015.
- 11 Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*.
- 12 Nagin, Deterrence in the Twenty-First Century; Loughran et al., Deterrence.
- 13 Nagin, Deterrence: A Review of the Evidence by a Criminologist for Economists.
- 14 Nagin, Deterrence in the Twenty-First Century.
- 15 Európska spoločnosť pre výskum prevencie, Stanovisko Európskej spoločnosti pre výskum prevencie k neúčinným a potenciálne škodlivým prístupom v predchádzaní užívaniu návykových látok.
- 16 M. P. Rubenson, K. Galbraith, O. Shin et al., When Helping Hurts? Toward a Nuanced Interpretation of Adverse Effects in Gang-Focused Interventions, *Clinical Psychology: Science and Practice* (2020); McCord, Cures That Harm: Unanticipated Outcomes of Crime Prevention Programs.
- 17 Európska spoločnosť pre výskum prevencie, Stanovisko Európskej spoločnosti pre výskum prevencie k neúčinným a potenciálne škodlivým prístupom v predchádzaní užívaniu návykových látok; Európska sieť na predchádzanie trestnej činnosti, Predchádzanie drogovej trestnej činnosti: Dosiahnutie účinnej zmeny správania, séria nástrojov č. 16, Brusel: EUCPN, 2020, <https://eucpn.org/toolbox16-drugrelatedcrimes>.
- 18 Petrosino et al., Scared Straight and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency: A Systematic Review.
- 19 Tamtiež.
- 20 McCord, Cures That Harm: Unanticipated Outcomes of Crime Prevention Programs.
- 21 Európska spoločnosť pre výskum prevencie, Stanovisko Európskej spoločnosti pre výskum prevencie k neúčinným a potenciálne škodlivým prístupom v predchádzaní užívaniu návykových látok; B. C. Welsh a D. P. Farrington, Evidence-Based Crime Policy, v: M. Tonry (Ed.), *The Oxford Handbook of Crime and Criminal Justice*, Oxford: Oxford University Press, 2011; Petrosino et al., Well-Meaning Programs Can Have Harmful Effects! Poučenie z experimentálnych programov ako bol program odstrašovania.
- 22 Európska spoločnosť pre výskum prevencie, Stanovisko Európskej spoločnosti pre výskum prevencie k neúčinným a potenciálne škodlivým prístupom v predchádzaní užívaniu návykových látok.
- 23 Európska sieť na predchádzanie trestnej činnosti, Osveta predsa neuškodí.
- 24 Európska sieť na predchádzanie trestnej činnosti, Predchádzanie drogovej trestnej činnosti: Dosiahnutie účinnej zmeny správania; Esrick et al., Can Scare Tactics and Fear-Based Messages Help Deter Substance Misuse: A Systematic Review of Recent (2005–2017) Research.
- 25 Petrosino et al., Scared Straight and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency: A Systematic Review.
- 26 Nagin, Deterrence in the Twenty-First Century.
- 27 Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*; N. Tilley, Middle-Range Radical Realism for Crime Prevention, v: R. Matthews (Ed.), *What Is to Be Done About Crime and Punishment?*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2016.
- 28 Loughran et al., Deterrence; Nagin, Deterrence in the Twenty-First Century; Nagin, Deterrence: A Review of the Evidence by a Criminologist for Economists.
- 29 Nagin, Deterrence: A Review of the Evidence by a Criminologist for Economists.
- 30 D. Weisburd, The Law of Crime Concentration and the Criminology of Place, *Criminology* 53:2 (2015).
- 31 A. A. Braga, B. Turchan, A. V. Papachristos, and D. M. Hureau, Hot Spots Policing of Small Geographic Areas Effects on Crime, *Campbell Systematic Reviews* 15:3 (2019); Nagin, Deterrence: A Review of the Evidence by a Criminologist for Economists; Loughran et al., Deterrence.
- 32 Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*.
- 33 A. A. Braga, D. Weisburd, and B. Turchan, Focused Deterrence Strategies Effects on Crime: A Systematic Review, *Campbell Systematic Reviews* 15:3 (2019).
- 34 Tamtiež.
- 35 Európska sieť na predchádzanie trestnej činnosti, Osveta predsa neuškodí.
- 36 Braga et al., Focused Deterrence Strategies Effects on Crime: A Systematic Review.
- 37 Tilley, Middle-Range Radical Realism for Crime Prevention.
- 38 Nagin, Deterrence in the Twenty-First Century.
- 39 Braga et al., Focused Deterrence Strategies Effects on Crime: A Systematic Review.
- 40 Európska sieť na predchádzanie trestnej činnosti, Predchádzanie drogovej trestnej činnosti: Dosiahnutie účinnej zmeny správania.
- 41 McCord, Cures That Harm: Unanticipated Outcomes of Crime Prevention Programs; Farrington a Welsh, The Science and Politics of Crime Prevention: Toward a New Crime Policy.

Citácia

EUCPN (2020). Ničtelia mýtov: Upozornenie! Táto správa môže byť znepokojujúca... Brusel: EUCPN.

Právne upozornenie

Obsah tejto publikácie sa nemusí stotožňovať s oficiálnym stanoviskom iného členského štátu EÚ či orgánu alebo inštitúcie Európskej únie, resp. Európskeho spoločenstva.

Autori/redaktori

Jorne Vanhee, výskumný pracovník, Sekretariát EUCPN

Súčasť projektu 'Sekretariát siete EUCPN', február 2021, Brusel
S finančnou podporou z Fondu pre vnútornú bezpečnosť Európskej únie – polícia